

WYRAZY z

Budownictwa

W. K. ...
...

MATERIAŁY DO SŁOWNICTWA „TECHNICZNEGO“.

DODATEK DO VIII-GO ZESZYTU „ARCHITEKTA“.

SPIS WYRAZÓW Z BUDOWNICTWA

PRZEZNACZONYCH DO II. TOMU „TECHNIKA“.

Dołączamy niniejszy Spis wyrazów w budownictwie używanych dla naszych czytelników z uprzejmą prośbą, by zechcieli na marginesach wyrazić swą opinię o proponowanych przez warszawski Komitet redakcyjny „Technika“ poszczególnych wyrazach, co rozstrzygać będzie o ustaleniu ich w piśmiennictwie technicznym, względnie budowniczym i odesłanie tak skrytykowanego egzemplarza do Redakcji naszego pisma (Kraków, Wolska 40) do dnia 1 października 1907. Nieodestanie egzemplarza (franco) pociągnie za sobą obciążenie rachunku P. T. czytelnika kwotę 1 korony

Redakcja „Architekta“.

INSTYTUT
BADAŃ LINGWISTYCZNYCH PAN
BIBLIOTEKA
00 339 Warszawa, ul. Nowy Świat 72
Tel. 26-68454

KRAKÓW, NAKŁADEM KOMITETU REDAKCYJNEGO „TECHNIK“.
DRUKARNIA UNIW. JAGIELL. POD ZARZĄDEM JÓZEFA FILIPOWSKIEGO 1907.

Spis wyrazów z budownictwa przeznaczonych do II. tomu „Technika“.

Opoła — oblader (albo *opolek*).

Strop — całość belkowania z sufitem i posadzką, lub sklepienie wraz z posadzką: „die Decke“.

powala — gestreckter Bretterboden, fig. 1.

polepa zwykła (b) — układa się na pułapie ślepych fig. 2 lub na powale.

polepa pełna — wypełnia całą wysokość międzybelcza.

sufit — z włoskiego, zostawiono, bo wielkopolskie „posowa“ w innych dzielnicach nieużywane.

podbitka — dawniej podsufitką zwana „Deckenschaalung“.

powala — (patrz powyżej) również i w znaczeniu ślepej podłogi.

posadzka — podłoga z płytek lub tafi.

posadzka drewniana — podłoga parkietowa, parkiet.

podłoga nazwa ogólna — niem. „Fussboden“, drewniana, kamienna i t. p.

okładka — z płytek na ścianie (*okładka płytkowa*).

Złącze — Verbindung, np. ciesielskie, stolarskie, ślusarskie.

zier — nieprawidłowa szczelina w złączy.

ucios — Gehrung.

złącze półwcięte — np. w przyciesiu, fig. 3.

prosta zetknia storcem — w belkach, płatwiach i t. p., fig. 4.

zetknia — gerader Stoss.

storc — powierzchnia drzewa na poprzecznym przekroju pnia, niem. „Hirnholz“; od *sterczeć*, np. *storczyk*, co sterczy na ławkach; a z tej powierzchni drzewa sterczą pierścienie *twardzielu*, zagłębiają się zaś pierścienie *miękuszu*.

zetknia skośna storcem, przycięta i zwykła, fig. 5 i 6.

wcios — Verblattung.

wcios pletwowy — niem. „Schwalbenschwanz“ tłumaczono na polskie dosłownie w jaskółczy ogon; ten sam kształt ma i pletwa, a dla krótkości jest dogodniejsza; np. łączyć w pletwę, fig. 7.

złącze proste storcem, jest to zetknia prosta storcem z dodaniem części łączącej, np. szpony żelaznej, niem. „Klammer“, fig. 8.

podobne *złącze proste*, fig. 9.

wrąb (2 p. wrębu) — niem. „Kamm“.

a) *wrąb płytki*, fig. 10.

b) *wrąb głęboki* (np. do połowy) fig. 11.

c) *wrąb pełny* (zupełny) fig. 12.

d) *wrąb pochyły* — np. krokwi na płatwi, fig. 12 a.

wrąb czopowy, fig. 13.

wczep jest połączenie dwóch desek pod kątem prostym, w czepiającymi się na wzajem zębami:

a) *wczep prosty* fig. 14.

b) *wczep w pletwę* fig. 15.

zetknia w łubkach, *zetknia z łubkami* — storcem dwie belki stykają się, a złącze wytwarzamy przez przyłożenie obustronnych łubek na zetknię, fig. 16.

zetknia z zasówką:

a) *prostą* (klinowatą), fig. 17.

b) *zapletwioną*, fig. 18.

zraz — odcinek niem. „Abschnitt“.

skośny — gauche, windschief, twisted.

ukośny — schief.

schlud — topór lub siekiera do schludnej roboty, t. j. do wygładzania.

zacięcie — niem. „Versatzung“, może być z czopem lub bez czopa, fig. 19.

zamek — dwa końce belek lub tp. zczepiające się haczykowato ze sobą:

a) z *zębem* (z *zębiony*) fig. 20.

b) z *kluczem* fig. 21.

c) z *klinem* (zakliniony) fig. 22.

szpona — klamra niem. „Klammer“, a jej końce pazury (szpona chwyta pazurami) fig. 25.

czop — niem. „Zapfen“ *) — wyskok nacięty od storcowego końca.

stępka — niem. „Zapfenloch“ — zagłębienie na czop, wzorowane na kształcie, t. j. zagłębieniu stępy.

a) *czop zwykły*, fig. 24.

b) *czop odsadzony*, fig. 25.

c) *czop podwójny*, fig. 26.

d) a jeśli obydwa, jego czopy jednakowe to *bliźniaczy* fig. 27.

e) *czop z posilkim*, fig. 28.

f) *czop ukośny*, fig. 29.

czopiarzka — obrabiarka do czopów; Zapfenschneidmaschine.

dtubarka — np. obrabiarka do stępek; Stemmaschine. NB. *czopować*, *naczopić*, *zczopić*, *zczopienie* i t. p.

g) *czop widlasty* lub *rozwidłony* — niem. „Schlitzzapfen“, *zwidlenie czopowe* Schlitzzapfenverbindung.

szpona — poprzeczne połączenie desek zapomocą listwy zwanej szponką, np. drzwi szponowe.

półwypust — niem. „Falz“, jako złącze np. desek; deski (podłoga) na półwypust, fig. 30.

*) Niemieckie „Zapfen“ pochodzi z polskiego; „czop“ zaś ma spólny źródłosłów z czasownikami: „zczepiać“.

przylga — niem. „Falz“ lub „Anschlag“, np. Türanschlag — kształt jak półwpustu, lecz w koło drzwi, fig. 31.

wpust i wpustka — niem. „Feder“ i „Nuth“, albo „Spund“ — deski na wpust, fig. 32.

bal, deska, pał *wpustowany*, fig. 33, 34.

„ „ „ *wpustkowany*, fig. 35 i 36.

„ „ „ *z wpustem i wpustką*, fig. 37.

zezębienie, np. *belka zezębiona*, — zezębienie może być zwykle, albo też z kluczem lub z klinem, fig. 38.

zakładka, deski na zakładkę. — gestülpte Bretterwand.

a) *na zakładkę zwykłą*, fig. 39.

b) *na zakładkę polską*, fig. 40.

dotychczasowe „tybel“, czyli niemieckie „Dübel“ może być:

a) *kołek albo przechwyt* — przechwytyjący, np. poprzez zetknię, w dwa kamienie, fig. 41.

b) *wsadka drewniana* — wsadzona np. w mur w celu przymocowania do niej odrdzwicy lub tp., może być:

a) *podłużna zwykła*, fig. 42, zapletwiona, fig. 43.

β) *storcowa* lub *kołek* osadzany w ścianę w celu wbięcia w niego haka lub tp.

c) *zczepik* — do zczepiania kamieni lub drzewa w sposób podobny jak pod a) lecz np. *zczepik dwupletwowy*, fig. 44.

Posada — fundament.

posadowić — fundamentować.

posadowienie — fundamentowanie.

plyta posadowa — niem. „Fundamentplatte“.

grunt — niem. „Baugrund“.

Budowla — niem. „ein Bau“, } najogólniejsze, a więc i *dom*

budowle — niem. „Bauten“, } i *most*

budynek — mieszkalny lub użytkowy, np. i fabryczny.

gmach — wielki budynek.

dom — budynek mieszkalny, lecz nie innego rodzaju.

kamienica — dom murowany, wielopiętrowy.

dwór, dworek — dom wiejski.

willa — dom podmiejski wśród ogrodu, zbytkownie budowany.

pałac — dom-gmach, zamieszkały przez jedną zazwyczaj rodzinę.) *między*

Dzida do gruntowania — niem. „Visitireisen“.

pal — niem. „Pfahl“, lecz pochodzi od łacińskiego palus, a więc pozostawia się.

grunt może być:

niezawodny, bezpieczny, pewny, dobry, nośny, i t. p. niepewny, wątpliwy, zły, nienośny

od *pal* będzie:

palować, zapalować, opalować, lecz bez form dokonanych, bo „palić“, „zapalić“ ma inne znaczenie.

od *palik* — mały pal — kołek większy, palikować, wypalikować — wykołkować, np. linię, granicę i t. p.

rozgroda — Spundwand, może być na wpust, fig. 45, albo na dotyk.

a) *pal rozgrodowy a*, fig. 45.

b) *bal rozgrodowy b*, fig. 45.

c) *dyby rozgrodowe c*, fig. 46.

obgroda wykopu — niem. „Umschliessung der Baugrube“.

wykop pod budowlę — Baugrube.

grodzia — niem. „Fangedamm“.

a) *jednościenna* — einfacher F. fig. 47.

b) *dwuścienna* — Kasten- F. fig. 48.

c) *wielościenna* może być:

α) *zwykła*, fig. 49.

β) *schodkowa*, fig. 50.

Uwaga. Zamiast jedno- dwu- wielościenna można by je nazywać: jedno-, dwu- wielo-rozgrodowe. Ponieważ jednak ścianki te nie zawsze mają ustrój rozgród, więc lepiej będzie pozostawić „ścienna“.

d) *grodze zapuszczone w całości* — Fangedämme im Ganzen versenkt — mogą być albo żelazne, albo drewniane, drewniane zaś są to po prostu:

- grodze skrzyniowe* (NB. nie Kastenfangendamme!).
- grodze* bywają: wypełnione (mit Füllung), albo puste (ohne Füllung).
- Kurzawka* — mialki, lecz czysty piaseczek płynący, gdy mokry.
- mułek* — to samo, lecz nieco gliniasty; po niem. „Trieb-sand“.
- moczary* — Moor.
- bagno* — Sumpf.
- opoka* — grunt skalisty. NB. w Warszawie zwą dolny twardy pokład gliny pod Warszawą leżący: opoką — jest to błędne.
- nośność gruntu* — Tragfähigkeit des Baugrundes.
- stok* — skarpa — Böschung.
- stoczystość* — stosunek pochyłości stoku (Böschungsverhältniss) np. $1:1\frac{1}{2}$.
- kąt zesypu* — natürlicher Böschungswinkel der Erde i t. p. pochyłość zesypu, zesypność te same znaczenia.
- kąt osuwu* — Gleitwinkel (der Erde) i t. p.
- odsada* — Berme, np. w wykopie kolejowym, fig. 51.
- Odsadzka* — Mauerabsatz (odsadzka muru) — Absatzrohr, t. j. rura używana na odsadzkach murów, fig. 52.
- spód posady* — Fundamentunterkante, na oznaczenie wysokości poziomu spodniej strony fundamentu (posady).
- podstawa posady* — Fundamentunterfläche, na oznaczenie całej powierzchni spodniej fundamentu.
- Oczep* — Holm — w ciesielstwie, fig. 53; soczep, oczepia szereg pali — i siedzi na ich czopach.
- dyby* — cęgi, kleszcze, fig. 54, niem. „Zangen“ w ciesielstwie, bo i kształtem, t. j. wycięciami obejmującymi słup (lub krokiew), a również i celem (przytrzymywaniem) podobne są do dyb, a nie do kleszczy lub cęg, których celem jest ściskanie i które są obrotne około swego sworznia (przegubu). Dyby po włożeniu nóg więźnia ściągano powrozami, fig. 55, dyby w ustroju (więźbie) dachowym ściągają się śrubami.

przewiązła — jest również rodzajem dyby, lecz wiążącym cały szereg, np. słupów, a więc w planie jak fig. 56. Na rozgrodzie z bali byłyby górą dyby; na rozgrodzie złożonej z szeregu pól z bali, przedzielonych palami rozgrodowymi, możnaby dyby nazwać i przewiązłami, ponieważ mają one jednak utrzymywać w położeniu właściwym owe bale, więc lepiej i tu pozostawić nazwę dyby.

Posadowienie pod sprężonem powietrzem, czyli posadowienie pneumatyczne — Luftdruckgründung.

studnia zapuszczana — Senkbrunnen (murowana).

skrzynia zabijana — Senkkasten (drewniana).

skrzynia zabijana z rusztem — Senkkasten mit Pfahlrost.

podsypanie piaskowy — Sandschüttung (pod posadę).

nasypanie kamienny lub kamieni — Steinschüttung.

zatapianie kamieni — Steinversenkung.

mur z kamieni na sucho — trockene Steinpackung.

utłaczanie gruntu — Verdichtung des Baugrundes.

beton ubijany — Stampfbeton.

gruz wbijany w grunt — po niem. błędnie „Rambeton“.

lej do betonu — Betontrichter — do ciągłego wlewania betonu przez wodę.

pułdo do betonu — Betonkasten — do zatapiania betonu porcjami.

czepianie gruntu, pogłębianie — Ausbaggerung.

czeparka ziemna — pogłębiarka — Bagger (pod wodą), draga.

wykoparka (koparka) — Excavator (na sucho, do kopania).

obmurze albo ścianki } studni — niem. „Brunnenkessel“.

zamurowanie studni — Brunnenmauerung.

studnia odporowa — Widerlagsbrunnen, studnia leżąca w kierunku przedłużenia ścian w planie, w celu dania odporu parciom łuków, sklepień i t. p. fig. 57.

sklepienie odziemne — verkehrtes Gewölbe; jest ono wprawdzie odwrotne, lecz celem jego jest przenieść parcia na ziemię (grunt).

beton na palach — Betonpfahlrost; ustrój ten nie ma rusztu, a zastępuje go właśnie beton, o cze pi a j ą c y wierzchy pali.

ruszt na palach — Pfahlrost (stehender).

ruszt bez pali — liegender Pfahlrost.

podziemny ruszt na palach — tiefer Pfahlrost.

nadziemny ruszt na palach — hoher Pfahlrost.

ruszt z bali — Bohlenrost.

ruszt z podwalin — Schwellenrost.

Wreszcie rozróżniamy w samym ruszcie:

a)		<i>dłużnice</i> — Langschwellen.
		<i>poprzecznice</i> — Querschwellen.
b)		<i>podktadzina</i> — Unterschwelle (podłożona pod podwalinę).
		<i>podwalina</i> — Oberschwelle (podwalina ściany mrowanej).

kafar (z tureckiego?) — Ramme.

taranek — Handramme (choć taran bije w kierunku poziomym, lecz robotnicy tak nazywają, chociaż przekręcają po części na „tyranek“).

baba — Rammbär.

NB. *babka* — wielki młot ręczny do pobijania (pobijak).

kafar pociągany — Zugramme.

lina pociągna — Zugleine.

kafar dźwigarkowy — Kunstramme.

(NB. *dźwigarka* — Winde, Bockwinde).

a) *ręczny kafar dźwigarkowy* — gewöhnliche Kunstramme.

b) *parowy kafar dźwigarkowy* — Dampf-Kunstramme.

kafar pływający — schwimmende Ramme.

kafar parowy — Dampfamme.

a) *dźwigarkowy* patrz wyżej.

b) *podrzutowy*, t. j. o działaniu bezpośrednim (pary).

kafar wzbuchowy — Pulverramme i t. p.

wpłókiwanie pali — Eintreiben der Pfähle durch Wasserspülung.

wyjmowanie pali — Herausziehen der Pfähle.

a) *wyciąganie pali* — (naciąg działa sposobem ciągłym).

b) *wyrywanie pali* — (naciąg działa w podrywach).

NB. wyrażenia wzorowane na: *wyjmowaniu*, *wyciąganiu* i *wyrywaniu zębów*, co jest zupełnie obrazowem i analogicznem wyrazownictwem.

pal z półdrzewa (półpalik) — Pfahl aus Halbholz.

pal całkowity — Pfahl aus Ganzholz, fig. 58:

zacios pala — Pfahlspitze.

grot — Pfahlschuh.

łapa (grota) — Pfahlschuh-Lappen.

NB. *łapa* chwyta się *pala* i trzyma *grot*, a więc wyrażenie właściwe; niemieckie *Lappen* — płat jest znacznie gorsze, chociaż fonetycznie podobne.

ostrze grota, lepiej *śpic grota*.

Kamień łomowy — z łomu dozywany — Bruchstein.

kamień łupany — gespaltete Steine.

cios — *kamień ciosowy* — Quaderstein.

kamień przyciosany — Haustein

kamień położysty — lagerhafter Stein.

kamień prawidłowo ułożony — regelrecht in Haufen aufgesetzter Stein.

Przesklepić — otwór, przestrzeń — überwölben.

zesklepić, np. dwie ściany, dwa filary ze sobą — mit Gewölben, resp. Bögen verbinden.

Ołów dobić, dobijać — wsztamować — nachtreiben, nachstemmen (np. w zagłębienie kamienia w celu osadzenia szpon, albo zczepików).

Żłobek — Hohlkehle }
laska — Wulst } na obrysie, czyli profilu, fig. 59.

a więc: *żłobkowanie*, *żłobkować*, (*żłobiarka* — Kehlmaschine), *laskowanie*, *laskować* } dla
(dokonywa się też na *żłobiarce*). } drzewa

Ściana domu bez względu na to, czy murowana, czy drewniana, lecz wyłącznie: mury piwniczne, posadowe, mur graniczny, mur mostu i t. p.

ściana główna — kapitalna.

ściana podrzędna, ściana przedziałowa.

ściana graniczna (domu), lecz mur graniczny = mur zagrody od strony granicy.

ściana zewnętrzna: przednia, tylna, boczna (ew. szczytowa).

ściany wewnętrzne: środkowa, podłużna, poprzeczne ogólnie: przedziałowe — niedźwigające belkowań, stropów i t. p.

ściana frontowa pozostaje, bo od łacińskiego „frons“.

przedlicze — Fasada — Elewacya.

licować, licowanie niem. „verblenden, Verblendung“.

licówka — Verblendstein.

mur zalicowy — Hintermauerung.

ściana szczytowa — drewniana, albo murowana, lecz wtenczas z otworami.

mur szczytowy — murowany, bez otworów.

grodzizar — Brandmauer, mur lub ściana przeciwpożarna.

ściana rozworowa, ściana w rozwory, — mur pruski Fachwerkswand.

NB. *rozwora* — niem. „Riegel“, jako drzewo poziome między słupami.

występ — Risalit.

przypora — kontrforsa, fig. 60, 61.

łuk przyporowy — fig. 62.

ława — Bankett (ew. ława posadowa).

odsadzka — Absatz.

mur wspanczy — Futtermauer.

Warstwa przeciwiwilgociowa i t. p.

warstwa przeciwdźwiękowa.

W ścianie rozworowej (murze pruskim) mamy, fig. 63:

przycieś — podwalina ściany rozworowej.

słup albo *stojec* — Stiel.

zastrzał — Strebe.

pole — Fach.

rozwora — Riegel.

obwódzina — Rahmen (dachowa).

nadcieś — Rahmen, zakończenie ściany jednego piętra (v. podbelcze).

W ścianie na zrąb mamy:

zrąb — niem. „Zulage“ — pierwszy dolny wieniec zrębin.

zrębina — jeden bal lub pień zrębu lub wyższych jego wieńców.

węgiel z ostatkiem, gdy końce zrębin wysunięte poza narożnik, fig. 64.

suniec jest to bal wsunięty w ścianę suńcową między słupy z wpustkami, albo listwami fig. 65.

Zaprawa — niem. „Mörtel“:

wapienna.

cementowa.

półcementowa, v. *cementowo-wapienna.*

gipsowa i t. p.

Wyprawa — tynk — Putz.

gładka.

od miotły.

obrzutka — Rappputz; *obrzucać* — berappen.

Trocinowiec — ksyloit.

piaskowiec — Sandstein.

cementowiec — Cement-Kunststein.

betonowiec — Beton-Kunststein.

korkowiec — Korkmasse.

warstwiec — Holzcement (w którym nie ma ani drzewa, ani cementu, lecz warstwy papieru i t. p.).

smołowiec — Dach- Theer- Papp.

Cegła — Ziegel, Mauerstein, palona.

surówka — cegła niepalona, Lehmpatz i t. p.

cegła na płask, *warstwa na płask* Flachsicht.

cegła na rąb, *warstwa na rąb* Rollschicht.

łom — Bruch.

strata na łomie — Bruchverlust.

(*łomy kamienia* — miejsce dobywania kamieni).

format cegły pozostaje.

wymiar cegły.

Piwnica — Keller, Kellergeschloss — *piwnice*.

piwnice niższe — Unterkeller.

odziom — cokul.

sutereana zostaje.

przyziom — parter.

podpiętrze — antresola nad parterem, pod (I.) piętrem.

pawłacz, półpiętrze w dowolnem piętrze.

piętro I. II. III. IV. i t. d.

mansarda pozostaje.

strych — piętro leżące pod strzechą, i poddaszem zwane — Dachgeschoss.

podstrzesze — Drempelgeschoss. NB. o ile propozycya zastąpienia wyrazu „dach“ „strzechą“ się utrzyma — w przeciwnym razie „poddasze“.

przezpiętrze — sala i t. p. przez dwa piętra, dwupiętrowa.

Budynek przyziemny — parterowy.

„ *piętrowy* — jednopiętrowy — parter i I. piętro.

„ *dwu i wielopiętrowy*.

Nazwy pokoi, izb i t. p.

Bawialnia.

jadalnia (nie: pokój jadalny! bo grzyb może być jadalny, t. j. mogący być zjedzony — lecz nie pokój).

sala — wielka sala — Saal.

świetnica — salon (w staropolskiem świetlica, lecz jestto dziś już nieprawidłowe, gdyż inne pokoje bywają równie dobrze oświetlone, wyraz świetlica przyda się natomiast na „atelier“ np. fotograficzne, malarskie i t. p. wymagające wiele światła).

świetnik — Lichthof, Lichtschacht.

schodnia — Treppenflur. Używane „klatka schodowa“ jest rusycyzmem: (лѣстничная клѣтка).

sieni — westybul.

przedsionek — Windfang.

sionka — Flur.

ganek — miejsce osłonięte dachem, przed sienią (przed wejściem).

świetlica — Atelier (malarskie, fotograficzne, rzeźbiarskie i t. p.).

sypialnia — Schlafzimmer.

pokój gościnny — Gastzimmer.

pokój pana — gabinet.

pokój pani — buduar.

ciemnia — Dunkelzimmer (dla fotografii i t. p.).

ciemnica — loch podziemny.

schowanko — Gerätekammer i t. p.

schownia — Lagerraum.

palarnia — Rauchzimmer.

pralnia — Waschzimmer.

wejście (a nie wehód), a zatem drzwi wejściowe, nie zaś „wehodowe“.

wyjście (a nie wychód).

wychodek — ustęp poza domem, oddzielnie stojący, lub też ustępy ogólne.

wygódka — ustęp przy mieszkaniu.

ustępy — wychodki.

poczekalnia — Wartezimmer.

pomywalnia — Abwaschzimmer; *pomywalka* — Abwaschbecken
a więc też *umywalnia* — Waschzimmer; *umywalka* —
Waschtoilette.

NB. używanie umywalni na oznaczenie mebla zawierającego miednicę etc., wypadaloby zarzucić i różnicować umywalnię od umywalki.

szatnia — garderoba.

ubieralnia — Ankleidezimmer (mężczyzn).

strojnia — „ „ (kobiet).

odźwiernia — pokój odźwiernego, albo mieszkanie odźwiernego.

korytarz pozostaje.

przyłap — zamiast rosyjskiego „podjazd“ „подъездъ“, bo podjazd powozów znaczyłoby ich podjeżdżanie, a trudny

- podjazd, stromy podjazd, taką część drogi; zresztą mówimy o powozach: że nie podjeżdżają przed dom, a za-jeżdżają.
- podścienie* — chodnik z jednego boku otwarty, pod dachem.
- zacienie* — *weranda* (nie werenda).
- cienica* — altana.
- pracownia* — Arbeitsraum np. szwaczek, malarzy i t. p.
- wytwornia* — fabryka; *robnia* — Betriebsstätte. tak w budynkach jak i na dworze.
- wyrobnia* — Werkstätte, Werkstatttraum — sala warsztatowa.
- spizarnia* — Speisekammer.
- alkowa* — otwarta do pokoju większego.
- komora, komórka*, oddzielone.
- drwalnia*; zalecałoby się nie używać „drwalnik“.
- węgielnia* — skład węgla.
- pokój kredensowy*, — pokój w którym stawia się kredens, czyli szafa do talerzy i t. p. nakryć stołu.

Drzwi i okna.

- Odrzwie* — *oboknie* (neutrum) wnęka wokół — glif.
- odrzwica* — *oknica* — futryna, fig. 66.
- odźwierek* — słup futryny, fig. 66.
- naddrzwica* — beleczka nad drzwiami, a więc wierzchnia, część odrzwicy, (futryny) fig. 66.
- próg* — dolna część odrzwicy, fig. 66.
- wąsy* — przedłużenia progu i naddrzwicy, sięgające w mur.
- przyłga* — fele — Anschlag, drzwi lub okna, fig. 67.
- oścież* — boczna ściana odrzwi rozszerzonych (glifu) np. drzwi otwarte na oścież (v. na rozcież), fig. 67.
- węgar* — Thürauschlag — część muru przed odźwierkiem fig. 67.
- okładzina* — Thür- (v. Fenster-) Verkleidung, np. okładzina odrzwi, odrzwicy, ościeżu, oboknia i t. p.
- obramowanie* — drzwi lub okna Thür (v. Fenster) Einfassung, v. Umrahmung.

okiennik — część nad obramowaniem (zymsik i t. p.) okna.

podokiennik — zymsik pod oknem, niem. „Zollband“.

okienica — Fensterladen.

podoknie — mur pod oknem.

wnęka podokienna — od wewnątrz wnętrza w podokniu.

wnęka okienna — cała wnęka okienna od zewnątrz.

podoknica — deska parapetowa, Fensterbrett.

wyzior — lufcik.

NB. *wierzeje* tylko u wrót.

okna pojedyncze — einfache Fenster.

okna podwójne — doppelte Fenster, Doppelfenster.

skrzydło drzwi lub okien.

okno jedno-, dwu-, wieloskrzydłowe.

drzwi jednoskrzydłowe.

podwoje — drzwi dwuskrzydłowe.

Sklepienia — Gewölbe i łuki — Bögen (arki).

Sklepienie kolebczaste — półkoliste, Tonnengewölbe

NB. *skl. beczkowate* (nie beczkowe jak je z niemiecka zwano, byłyby sklepienie kolebczaste, lecz o znacznej strzałce w kierunku osi sklepienia).

sklepienie kopankowate — Kloostergewölbe, niema powodu zwać je z niemiecka klasztornem, jeśli w klasztorach znachodzą się najrozmaitsze sklepienia; kopanka zaś przypomina kształtem owo sklepienie.

sklepienie nieckowate — przypominające kształtem nieckę jest to sklepienie nad prostokątem lub tp. planem wydłużonym, składające się z dwóch połówek sklepienia kopankowatego, złączonych w pośrodku sklepieniem kolebczastem, fig. 68.

sklepienie krzyżowe — niem. „Kreuzgewölbe“.

sklepienie kopulaste.

sklepienie żaglaste — na kształt wydętego żagla rozpięte — czeskie — niem. „böhmische Kappe“.

sklepienie gwiazdziste Sterngewölbe.

sklepienie lustrzane — Spiegelgewölbe, z lustrem poziomem w środkowej części. fig. 69. Nie zastosowano źródłosłowu zwierciadło (zwierciadlane), chowając go na oznaczenie sklepienia wyłożonego zwierciadłami.

sklepienie wysmukłe — überhöhtes Gewölbe. — tak samo:
sklepienie spłaszczone — gedrücktes Gewölbe. — łuki wysmukłe i spłaszczone.

sklepienie ostrołukowe — spitzbogiges Gewölbe; lecz *ostrołuk* — Spitzbogen.

Kopuła — niem. „Kuppel“, włoskie „cupola“, fig. 70, 71.

bania — kopuła żebrowana, jak melon.

strzecha (dach) *cebulasta*, fig. 72.

kopuła otwarta — z otworem w pośrodku.

wieniec — pierścień kamieni jednej warstwy kopuły.

wieniec zwierny — wieniec naokoło otworu środkowego.

zwornik — kamień środkowy kopuły (sklepienia lub łuku).

sklepienie łęczaste. t. j. o przekroju łękowym, czyli łukowym, niem. „preussische Kappe“.

luneta — Stiechkappe.

żebro — Rippe (zazwyczaj profilowane), fig. 73.

podłęczce — Gurtbogen, fig. 74.

Łuk — Bogen (nie „arkada“, co oznacza cały szereg łuków na słupach lub kolumnach — Bogenhalle).

łuk (sklepienie) wspięty czyli wspinający się, — steigender Bogen; *wspięcie* — Steigung eines Bogens. resp. Gewölbes.

łuk półkolny, albo *półkolisty* — Halbkreiebogen.

łuk łęczasty Flachbogen, fig. 75.

Linia kabłąkowata — Korblinie.

(NB. linia koszykowa, jak ją nazywano, jest germanizmem. Przynajmniej, chcąc oznaczyć podobieństwo do niektórych koszyków, a raczej do ich wierzchniej krawędzi, trzeba było nazwać ją: linia koszykowata, lepiej zaś nie zdrobniale: koszowata, a ściślej

gdy zawsze chodzi o półobwodu: półkoszowata. Lecz kabląk oznacza również wygięcie niekoniecznie podług jednej linii kołowej — i jest podatniejszy) a zatem: łuk kabląkowy — Korbbogen, — sklepienie kabląkowe — Korblinien-Gewölbe.

punkt zmiany (z domyślnikiem krzywości lub promienia krzywości — Uebergangspunkt der Korblinie.

Sklepienie na osnowie żelaznej, np. monierowskie, albo też *sklepienie żelazno-betonowe* (tak samo wogóle: *ustroje żelazno-betonowe*, albo *ustroje na osnowie żelaznej*, które są pojęciem ogólniejszem, bo na osnowie żelaznej może być niekoniecznie beton, lecz np. zaprawa gipsowa i t. p.).

Wysadzka — Auskragung, Vorkragung, fig. 76.

wypełnienie pachwin — Hinterfüllung des Gewölbes, fig. 76.

wymurowanie pachwin — Hintermauerung des Gewölbes.

NB. pachwina, a nie „pacha“ sklepienna, por. niżej „pachwina“, oraz fig. 76.

rozpiętość sklepienia w podniebieniu, fig. 76. | NB. tylko części istotnie, sklepionej, nie licząc

rozpiętość teoretyczna w osi, fig. 76. | wysadzek.

przełot — prześwit między oporami sklepienia, fig. 76.

rozpiętość stropu sklepionego, np. łącznie z wysadzkami (lub belkami) fig. 76.

grzbiet sklepienia — wierzchnia jego powierzchnia, Gewölberücken, fig. 76.

podniebienie sklepienia — spodnia powierzchnia — Gewölbeleibung, fig. 76.

zwornik — Schlussstein, fig. 76.

wezglowie — Kämpfer, fig. 76.

strzałka — Pfeil, fig. 76.

pachwina — przestrzeń między górną częścią opory, a sklepieniem, z rosyjska często „pachą sklepienia“ zwana. Pacha daje jednakże obraz fałszywy — bo pod ramieniem pacha zwraca się zawsze swą wklęsłością (zagłębieniem) w dół, a nie w górę, jak w sklepieniu. Pa-

chwina natomiast, zwłaszcza leżącego człowieka. jest więcej obrazową, fig. 76.

węzłownik — Kämpferstein, fig. 76.

mur węzłowny, ściana węzłowna — Widerlagermauer fig. 76.
Widerlagerwand, gorzej: *opora* sklepienia, fig. 76.

NB. Ponieważ *mur oporowy* zdawna ma znaczenie niem. „Futtermauer“, chociaż lepiejby go można nazwać murem wsporczym (bo wspiera ziemię), to dopóki ta nazwa się nie utrwali, nie można murów pod węzłowiem sklepienia nazywać oporowymi.

Osiadanie budowli, domu, sklepienia etc. — w spoinach.

osadzanie się „ „ w gruncie.

ugięcie się sklepienia (krażyny i t. p.) w sobie, oraz *osiadanie*.

osadzenie się sklepienia — przez osiadanie murów węzłowych i przez ich osadzanie się w gruncie.

Ściąg — Anker, a raczej Zugstange, t. j. przechodzący na wylot danego ustroju i ściągający go.

ściągac — ankrować, lecz w tem samym znaczeniu.

przyciąg — Fundamentanker, Fundamentschraube, Mauer-schraube, bo się nim przyciąga dany ustrój do posady lub muru.

Kotew — Balkenanker, fig. 77.

części jej są:

pręt.

zaczep.

oko.

przetyk.

przytwierdzamy ją zaś w końcu *szoneą* opierającą się o zaczep, oraz *gwoździ* lub lepiej *wkrętkami* (holeszrubami).

ściągnąć dwa mury lub dwie ściany zapomocą ściągu.

skotwić dwie ściany za pośrednictwem dwóch kotwi i belki.

przykotwić belkę do muru, mur do belki.

przykotwienie.

Dniówka — płaca dzienna — Taglohn — *pracować na dniówkę*.
dzionka — praca jednodzienna — Tagewerk, *pracować na wymiar, od sztuki* — na akord.

robotnicza — koszt pracy robotników, lub płaca robotników.
wytwórczość — Arbeitsleistung, np. dzienna resp. jednodniowa.

Kraźzyny — Lehrgerüst.

rusztowanie pozostaje.

Wieszar — Hängewerk, fig. 78.

ściągница, czyli jęta — belka pozioma, Hängewerksbalken.

zastrzał — Strebe.

rozpora — między dwoma storezykami lub lisciami.

storezyk — (od *sterczyć*, gdyż koniec górny sterczy ponad ustrój właściwy) Hängesäule.

lisica (dwie lisice, para lisic) — dwa bale zastępujące storezyk, ułożone w posaci dyb pionowych, obejmujące dołem jętę, górą zaś dwa zastrzały, albo zastrzał i rozporę i t. p.

okucie wieszara bywa:

strzebie do podwieszenia jętki u storezyka;

czepiec obejmujący, np. łeb zastrzału i koniec rozpory, oraz ściąg pionowy;

but obejmujący stopę zastrzału i koniec jęty.

wieszary bywają:

jednostorezykowe (jednolisicowe) fig. 79;

dwustorezykowe fig. 80;

trójstorezykowe i t. d. fig. 81.

Rozpornia i *rozpornica* — Sprengwerk i Sprengwerkbalken (gesprengter Balken).

rozpornia zwykła — fig. 82, bez rozpory, dwa zastrzały łbami swymi wspierają bezpośrednio *siestrzan*.

NB. *siestrzan* niem. „Unterzugbalken“.

rozpornia z rozporą — fig. 83, łby zastrzałów i końce rozpory stanowią podparcie dwóch siestrzanów.

rozpornica — belka wsparta zastrzałami z rozporą lub bez niej niem. „Sprengwerk-Balken“.

a) rozpornica zwykła, fig. 84.

b) rozpornica z rozporą, fig. 85.

c) rozpornica o zastrzałach zdwojonych (strojonych i t. d.)
bez rozporą, fig. 86.

d) rozpornica o zastrzałach zdwojonych, z rozporami i t. d.
fig. 87.

Wiązar rozporniany — Sprengwerkbinder — wiązar z rozpornią.

Wiązar rozpornicowy — Sprengwerkbinder — wiązar z rozpornią.

Wiązar wieszarowy — Hangewerksbinder.

Przejma — Wechsel. Balkenwechsel.

belka przejęta — ausgewechselter Balken.

belka przelotowa — durchgehender Balken.

Belka wylotowa — wystająca na zewnątrz budynku.

wyloty belki — końce belki wystające poza przedlicza domu.

międzybelcze — przestrzeń między dwiema belkami sąsiednimi.

odstęp belek, liczy się od osi do osi (od środka do środka).

międzybelcze zaś między belkami (w świetle) w prześwicie.

buty żeliwne, t. j. lanożelazne pod stopy słupów i zastrzałów,
oraz pod końce belek.

czepce żeliwne na łby słupów, zastrzałów i t. p.

Krokiew — Sparren.

przypustnica — Aufsiebling, fig. 88.

krawęż — Grat.

krawężnica — Gratsparren, fig. 89.

hultaj — Kehle.

hultajnica — Kehlsparren.

krokiew wiązarowa — Bindersparren.

krokiew jałowa — nie wiązarowa, a więc np. Zwischen-sparren.

kulawka — Schiftsparren, fig. 89.

ostew — środkowa *krokiew całkowita* między kulawkami, np. w połączeniu strzechy od szczytu, fig. 89.

- przejma krokiewna* — Sparrenwechsel.
- krokiew przejęta* — ausgetauschter Sparren
- przejąć krokiew* — einen Sparren auswechseln
- grzbiet strzechy* — First; *okap* — Traufe.
- koziół* (krokiewny) — para krokiew skojarzonych ze sobą.
- kutak* — Knagge, fig. 90.
- jętka* — Kehlbalken, fig. 91.
- grzęda* — gdzie dwie lub więcej jętek, to najwyższa z nich
zwie się grzędą, po niem. „Hahnbalcken“, fig. 91.
- stojec* — słup — Dach-Stiel; Stuhlpfosten.
- ramię* — Kopfband; *para ramion*; fig. 92.
- krzepica* — Schwert, t. j. zastrzał do krokwi, fig. 94.
- obwodzina* — Rahmen (kawałek jej *nadciesi*, jeżeli wprost na
ścianie leży), fig. 95.
- siodło* — Sattelbalken, fig. 93.
- podstopnica* — Sparrenschwelle, leży wprost na murze, a na
niej spoczywają stopy słupów lub krokwi, fig. 95.
- podstopek* — krótka beleczka pod stopą stojca, fig. 96.
- ława stolcowa* — długa belka w poprzek belek właściwych,
pod stopami stojców środkowych.
- siestrzan* — belka poprzeczna, podpierająca belkowanie.
- siestrzeniec* — słup pod siestrzanem, fig. 93.
- płatwa* — rama — beleczka wspierająca krokwie, a spoczy-
wająca na słupach (stojcach), albo na wiązarach —
niem. „Pfette“ v. „Rahmen“, fig. 94.
- leźnia* — beleczka spoczywająca na wiązarach, a wspierająca
bezpośrednio pokrycie strzechy (deskowanie, łączenie,
blachę falistą i t. p.) — niem. „Pfette“.
- Strzecha* — proponuje się na zastąpienie obcego wyrazu „dach“;
strzecha pochodzi od strzedz i ma to znaczenie dachu we
wielu językach słowiańskich — w polskim zaś nie znaczy
wyłącznie: dach słomiany, lecz pierwotnie dach wogóle*).

Komitet redakcyjny „Technika“ ma sam pewne wątpliwości pod tym
względem, czy w polszczeniu wykazów obcych należy iść tak daleko, aby

Jeżeli strzecha zastąpiłaby w istocie wyraz dach, to dachówkę
trzebaby nazwać *strzechówką*, poddasze — *podstrzeszem*.
wiązar strzechowy, *wiązar strzechy* — Dachbinder.

więźba strzechowa (v. *strzechy*) — Dachgerüst, t. j. zeskład
strzechy, bez pokrycia.

wiązanie strzechowe (v. *strzechy*) Dachverband.

kryśba — *pokrycie strzechy*.

wiązanie podłużne — Längsverband.

wiązanie poprzeczne — Querverband.

wykrzyżowanie — Kreuzverband.

podleźnica — Fettenträger.

wyzior — otwór w szczycie (w ścianie szczytowej ze strychu).

dymnik — otwór w połaci strzechy, osłonięty strzeszką, fig. 97.

połac strzechy (v. *strzechowa*) — Dachfläche.

schył strzechy — Dachneigung.

okap (strzechy) — Dachtraufe.

strzecha wystająca (poza ścianę frontową) — überhängendes
Dach.

strzecha przyłapowa, t. j. nad przyłapem — überhängendes Dach.

Wiązar trójkątnikowy — Dreiecksbinder fig. 98.

wiązar „Polonceau“, fig. 99.

w nim mamy:

krokwie wiązarowe.

krokwie jałowe.

płatwy.

rozpórki.

ściąg i *ściążki*, a na nich *wyprężaki* (t. j. mutry rzym-
skie i t. p.).

węzeł wiązara — Knotenpunkt.

belka podpięta — armirter Balken (każda połowa wiązara

Polonceau jest niejako belką podpiętą, pochyło leżącą).

Szalowanie dachu, ścian, sufitów i t. p. można nazywać:

usuwać z języka wyrazy, aczkolwiek niewątpliwie obecne, lecz tak głęboko
w mowie naszej zakorzenione jak np. wyraz „dach“.

1) ogólne było: „okłot“; szalować — „okłocić“, „okłacać“; przywrócenie tego wyrazu staropolskiego byłoby jednak nie łatwe, dla tego się go nie proponuje, natomiast ogólnie byłoby:

deskować, deskowanie — Schalung.

półdeskować, półdeskowanie — Halbschalung, fig. 100.

2) deskowanie poziome, z góry przybijane, zwie się:

ściel, a czasownik *ścielić, zaścielać*.

mamy:

ściel polska, fig. 101.

ściel na zetknięę, fig. 102.

ściel na zakładkę, fig. 103.

ściel na wpust, półwpust i t. d.

3) ściel na zakładkę, jeśli na ścianach i t. p. (nie poziomo) zwie się *zapierzenie, zapierać ściany* i t. p. (porównaj ogólnie używany wyraz: *przepierzenie* na ściankę przedziałową z desek).

Strzecha jednochylna (jednoschyłowa) — Pultdach.

strzecha dwuchylna (dwuschyłowa) — Satteldach.

strzecha brogowata — Zeltdach, kształt brogu, (może być: cztero-sześćo-ośmio-połaciowa i t. d.)

strzecha mansardowa — Mansarddach.

strzecha ścięta — Walmdach, fig. 104.

strzecha nacięta — halbabgewalmtes Dach, fig. 105.

strzecha polska, fig. 106.

strzecha karpacka, fig. 107.

strzecha kopulasta, fig. 108, 109.

strzecha baniasta, fig. 110.

strzecha cebulasta, fig. 111.

porównaj *kopuła* i t. d.
str. 16.

strzecha sklepieniasta — bombirtes Dach.

strzecha kolebczasta — Tonnen Dach.

strzecha krążynowa (Delorme'a) — Bogendach.

strzecha wielokrotna — Sheddach.

a) symetryczna.

b) niesymetryczna.

strzecha stożkowata — Kegeldach.

podstrzesze — Drempelgeschoss.

strzecha na podstrzeszu — Drempehdach.

strzecha bez podstrzesza — *zwykła* — Dach ohne Drempel.

słup podstrzesza — Drempelstiel.

krokiewka — Tympanon.

Krycie strzechy: tak samo: *kryéba gontem* i t. p.

gontem.

strzechówką — dachówką

blachą.

łupkiem — Schiefer.

szkłem, szklinami — Glas.

smołowcem — Steinpappe.

warstwcem i t. p. — Holzcement.

poszycie strzechy:

słomą.

trzcina i t. p.

deskowanie strzechy.

łacenie strzechy.

Rodzaje strzechówek (t. j. dachówek).

karpiówka — Biberschwanz, a krycie nią bywa:

a) *pojedyńcze*, fig. 112.

b) *podwójne*, fig. 113,

c) *w łuskę*, fig. 114.

wpustówka — Falzziegel.

francuska, płaska i t. p.

esówka — holenderska.

gąsior.

krawężówka — Gratziegel }
hultajówka — Kehlziegel } fig. 115, 116, 117, 118.

korytówka — fig. 119. niem. Breitziegel.

podobnie: *łupkówka* — płyta łupkowa do krycia strzech.

strzechówka blaszana, blachówka — dachówka z blachy i t. p.

Sosrab — ściąg podłużny, drewniany, pod belkami, przecho-
dzący przez cały dom i wiążący obydwie szczyty ze sobą.

płatwa przyokapowa — Fussfette.

płatwa nagrzbienna — jedna na samym grzybiecie,

płatwa przygrzbienna — gdy dwie po obu stronach grzbietu. } Firstfette.

dłatwa z kratowia (kratownicowa) — Fachwerksfette.

Wkładka v. przekładka — Futterstück (np. w zeskładach belek i wiązarów żelaznych).

Podpora — Auflager (np. mur).

poduszka — Auflager, Lager, np. lanożelazna (żeliwna) pod wiązarem.

poduszka na wałkach — Rollenlager.

poduszka na wahakach — Pendellager.

podstawa poduszki — Auflagerplatte.

Ściany (mury) obwodowe albo *okolne* — Umfassungsmauern.

Wiata dworcowa — Bahnhofshalle.

zapaska — Schürze, końcowe zasłony pod strzechą wiat dworcowych.

Wierchołek, albo *śpic* wieży — Spitze des Thurmes, Thurmspitze.

NB. *śpic* pochodzi wprawdzie od niemieckiego „Spitze“, lecz ma już liczne pochodne *śpiczasty* i t. p. można wyraz ten pozostawić tembardziej, że źródłosłów nie jest wyłącznie niemiecki, np. łac. „spica“ kłos; włoskie „spilla“ śpilka i t. p.

iglica, albo *strzała* — część ponad strzechą wieżową, ponad jej wierchołkiem.

wianek — ozdoba wierchołka strzechy wieżowej lecz:

kwiaton — gotycka ozdoba tamże.

Spoina schyłna, szew schyłny — Stossfuge, na strzesze: „po schyle“.

spoina pozioma, szew poziomy — Lagerfuge na strzesze, a raczej na jej kryćbie.

Krzesać — przyciosywać łupkówki, t. j. płytki łupkowe na strzechę.

Łupczak — gwóźdź do łupkówek — Schiefernagel.

deszczak — gwóźdź do desek — Brettnagel.

łaciak — Lattnagel.

brzeżak — Bordnagel i t. p.

Deska nagrzbietna

deska przygrzbietna } Firstbohle, p. str. 21, (płatwa).

deska okapowa i przyokapowa — Traufbret.

Szklina — Glastafel — Glasscheibe.

NB. Szyba jest zupełnie niemieckie — a ponieważ nie ma jeszcze pochodnych, bo szybować pochodzi raczej od szybki, więc należałoby usunąć szybę i zastąpić ją np. *szklina*.

rynienka do rosy — Schweisswasserrinne.

NB. Okna nie pocą się, bo krople nie ze szkła wychodzą, lecz *roszą się one*, powietrze rosi — zrzuca swą wilgoć i t. p.

zagiętka leżąca, fig. 120, *stojąca*, fig. 121 | liegender u. stehender Falz.
zawitka leżąca, fig. 122, *stojąca*, fig. 123 |

przy połączeniach blachy.

podwiew — Unterwind (wiejący pod strzechę), bo Unterwind w kotłowniach zwie się: *nadmuch*, np. *paleniska nadmuchowe*.

pokrywa nagrzbietna — Firstkappe, fig. 124.

zagiętka z zasówką na listwie, fig. 125.

watek — Wulst, przy złączeniu blachy.

pokrywa |

nasówka | Deckstreifen przy połączeniach blachy.

wsówka — Fugenschliesser, przy połączeniu blachy.

blachówka — Raute — dachówka (strzechówka) z blachy.

a) kwadratowa.

b) ukośnikowa.

krycie w łuskę (blachówkami) — Schuppensystem der Rautendeckung.

uczepka kątowna — Winkelhaken, służy do uziepiania blach, np. falistych do płatwi dwuteowników i t. p.

Taras i balkon pozostają.

Tektura smołowcowa — Theerpappe.

pas tektury — Pappbahn.

pasek pokrywający — Pappstreifen.

krawędź okapu — Traufkante.

maż warstwiczna, jest to maż pogazowa, przysposobiona swoiście do powlekania warstw papieru w pokryciu z warstwą (holcementu).

NB. *smoła* podług dawnego języka, a i dziś u ludu jest smoła twarda — pak.

maż — smoła płynna — *dziegieć* i t. p.

jedynie „smołą gazową“ zwano płyn, który słuszniej zwać się winien: *maż pogazowa*.

odżwirka na strzechach warstwicznych — Kieslatte.

odśnieżka — Schneebrett na strzechach.

deszczówka — Abfallrohr, Abfallrinne.

ryna — Dachrinne.

a) korytowa, fig. 126.

b) żłobowa, fig. 127.

okleszczki — Schelleisen do utwierdzenia deszczówek.

Odgrom — Blitzableiter. NB. piorunochron jest wadliwe, bo złożone w duchu niemieckim.

iglica odgromna — Anfangstange des Blitzableiters.

śpic odgromu — Spitze der Anfangstange.

drzewiec — Flaggenstange.

Wykończenie wewnętrzne — Innerer Ausbau.

Schody — Treppe.

schodnia — Treppenhaus.

schodnica — Treppenwange (belki i t. p. otrzymały przeważnie końcówkę: *ica*).

zawrat — Podest.

ramię schodów — Treppenlauf.

stromość — Steigungsverhältniss.

wysokość stopnia — Steigung jako miara np. w metrach.

szerokość stopnia — Auftritt „ „ „ „

podstopie — Trittstufe.

- przedstopek* — Futterstufe.
schody główne — Haupt-Treppe.
schody podrzędne — Neben-Treppe. } podobnie na Treppen-
schody boczne — Seiten-Treppe. } haus: *schodnia główna,*
schody kuchenne — Küchen-Treppe. } *podrzędna, boczna, ku-*
wspora — Geländer t. j. całość. } *chenna i t. p.*
poręcz — Geländerhandgriff.
słupek wspory — Geländer Docke.
schody jednoramienne, fig. 128.
schody dwuramienne, fig. 129.
schody rozszczipione { trójramienne, fig. 130.
| pięcioramienne, fig. 131.
schody kręcone — Wendeltreppe — genrendene Treppe.
schody wachlarzowe — gewundene Treppe.
Belka — Balken — pozostaje.
dźwigar — Träger.
NB. *dźwig* — Aufzug na wzór angielskiego „lift“ je-
dnozęłoskowo utworzone. Maszyna do *dźwiga* zwie-
się *dźwigarka* a znaczy to samo, co niem. „Winde“
np. *Dźwig osobowy* — Personenaufzug.
Dźwig towarowy — Waaren (Lasten) aufzug.
belkowanie — Gebälk, Balkenlage.
rozpiętość belki — teoretyczna.
przełot belki — między ścianami w prześwicie; cały *strop*
ma także *rozpiętość i przełot*.
belka zezębiona — verzahnter Balken.
belka skłiniona — verdübelster Balken.
wkładka blaszana Zwischeneinlage von Eisenblech (między zę-
bami i t. p.).
ześrubowanie — Verbolzung, Verschraubung.
usztywnienie — Versteifung.
wykrzyżniak — Kreuzstaake, fig. 132.
rozprza — Spannbohle (między belkami) fig. 133.
podbelcze, podkrokwie — Mauerlatte, murlat.

W bruku:

Podstawa kamienia — Standfläche
wierzch kamienia — Kopffläche } des Steines.
wpławianie warstwy piasku — Einschlemmen der Sandschicht.
klepisko — Estrich (dawniej u nas z niemiecka „jastrych“
zwane).

klepisko gliniane.

klepisko asfaltowe.

klepisko cementowe.

klepisko trocinowcowe t. j. ksyłolitowe i t. p. *deptak* — Wandel-
bahn. NB. *deptak* znaczy też: Tretmühle.

chodnik — Trottoir.

Krzyż w oknie — Fensterkreuz.

poprzecznik okienny — Losholz.

stojec okienny.

odrzwica z bali — Bahlenzarge.

odrzwica zdwojona — Kreuzholzzarge, składa się z dwóch
odrzwie za sobą stojących i złączonych *zespórkami* t. j.
rozpórkami wiążącami.

Boisko — Turnplatz — od bój — bić, a zatem pochodne: *boj-
nia* — Turnsaal, Turnhalle.

(NB. bydłobojnia jest rusycyzmem: скотобойня, po pol-
sku zwie się to *rzeźnia*, por. rzeźnik, rzezak, i t. p.
chociaż bić świnię, woły i t. d.).

bojnik — Turner.

W stajni:

przewora — Lattirbaum.

przegroda — Scheidewand.

stanowisko, stań — Stand.

Szczepka — Spliesse — mała szczapa.

skobel i wrzeciąż.

Kotłownia — Kesselhaus, Kesselraum.

kotlarnia — Kesselwerkstatt, Kesselfabrik.

parowozownia — Locomotiv-Schoppen.

parowozarnia — Locomotiv-Werkstatt.

wygazownia — Retortenhaus w gazowniach i t. p.

- Wartość budowli nowej* — Neuwerth des Gebäudes.
ogólne koszta budowy — Gesamtkosten der Herstellung.
plan zabudowany — Bebaute Grundfläche.
przestrzeń obudowana — umbauter Raum.
trwanie — okres czasu.
trwałość — właściwość, o ile jest trwałe. } Dauer
kwota umorzenia — Tilgungsbetrag.
koszta utrzymania — Unterhaltungskosten.
zmniejszenie wartości — Entwertung.
Budowle pańskie — vornehme Gebäude.
lepsze wykończenie — feinere Ausstattung.
budynek fabryczny — Fabrikgebäude.
Zdobienie, zdobnictwo, zdobnik, zdobniczy a, e, Ornamentation etc.
Wspornik — kroksztyn — Kronstein — Konsole.
wykusz — Erker.
Przeladownia — Umladeschuppen-Umladerampe.
(*Syms v.*) *zymys* zamiast „gzymys“, który pochodzi od niemieckiego „Gesims“ = Ge- Sima, czyli od zniemczonej greckiej „simy“; lepiej zatem opuścić owe *g*, t. j. niemiecką przybranę *ge*.
Obwój rdzenia, np. żelaznego, blachą cynkową, w celu wytworzenia szczeliny, z rynienkami do rosy, fig. 135, n. „Umhüllung“.
uczepka Hafte, np. z blachy wygiętej i t. p., do zczepiania blach pokrycia ze sobą lub z poddeskowaniem i t. p.
pokrywa wyzebiona — Zackenblech, do pokrycia grzbietu strzechy, krytej blachą falistą.
Pływalnia — Schwimmanstalt.
pływalnik — Schwimmbassin.
Kosztorys jest wyrazem złożonym na wzór niemieckich; można go zastąpić wyrazem:
nacen od *naceniać*, t. j. zestawiać ceny przedmiotów i t. d.
a więc:
nacen — kosztorys.
naceniać, nacenić — sporządzić kosztorys.

naceniacz — ten który kosztorys sporządził.

zarys nacenny. albo *ocen* — kosztorys szacunkowy.

Drzewa: *debina*, *sośnina*, *świerczyna*, *osina*, *brzezina*, *lipina*, *leszczyna*, *jedlina*, *grabina*, *klonina*, *wierzbina* *modrzewina*, i t. p. lepiej używać niż drzewo dębowe, sosnowe i t. d.

Natomiast drzewa obce z przymiotnikami: *drzewo kasztanowe*, *hebanowe* (v. heban), *cedrowe*, *mahoniowe* (v. mahoń. lecz nie *machoń*), *gwajakowe*, *drzewo sosny smolistej* (*pitch-pine*) i t. p.

Również niektóre krajowe: *drzewo gruszowe* (lecz nie gruszkowe), *jabłoniowe* (a nie jabłkowe), *śliwowe* (a nie śliwkowe), *orzechowe*, *cisowe*, *jesionowe* (choć i *jesienina*) i t. p.

Kształtowniki (Façon-Eisen), n. p. *kątownik* (bo *kątówka* — ekierka), *teownik* \top , *dwuteownik* \sqcap ; *ceownik* \square ; *zetoownik* \sqsubset ; *korytownik prosty* \sqsupset ; *korytownik rozwartny* \sqsupset ; *żłobownik* \sqsupset ; *krzyżownik* \oplus ; *krągownik* \odot , *półkrągownik* \ominus ; *kratownik* \blacksquare ; *trójkątownik* \blacktriangledown ; *sześcokątownik* \bullet i t. d., wszystkie zakończone możliwie na *-ownik*. Nazwy *żelazo kątowe*, *żelazo dwuteowe* i t. p. są germanizmami, bo żelazo nie znaczy bynajmniej pręt żelazny, a to pojęcie tu potrzebne. *Kształtowniki* żelazne zwykle, zlewne i t. p. posiadałyby nazwy z końcówką *-ownik*, bez dodatku żelazny. Natomiast kształtowniki podobne z innych metali wyróżniałyby się przymiotnikami, np. *krągownik mosiężny*, *kątownik miedziany* i t. p.

Szkoło omglone — mattirtes Glas, mattes Glas. zam. matowane.

Ugniotny — plastisch, np. glina.

Lepieniec wapienny — Kalk-Sand-Pisé.

przegaszenie wapna — Todtlöschchen, Ersaufen des Kalkes, zamiast dotychczas używanego „przeziębienie“ wapna — bo nawet mróz wapna nie szkodzi, lecz tylko nadmiar wody przy gaszeniu.

przepalić wapno — Todtbrennen des Kalkes.

zapraviarka — Mörtelmaschine.

betoniarka albo *mieszarka do betonu* — Betonmischmaschine.
wapno martwieje — der Kalk stirbt ab.
wapno staje się odstalem — der Kalk gesteht (nie starczy
wapno się odstawa).
narastanie wapna — Gedeihen des Kalkes.
wapno chude, tłuste — Mager-, Fett-Kalk.
tluste ciasto wapienne — Speck-Kalk.
wapno dołowane, — eingesumpfter Kalk.
ciasto wapienne — Kalkbrei.

INSTYTUT
BADAŃ LITERACKICH PAN
BIBLIOTEKA
00-330 Warszawa, ul. Nowy Świat 72
Tel. 26-68-63

1911

1912

1913

F

8106